

Кожны жанр — гэта вызначаны спосаб арганізацыі маўлення, пэўная маўленчая форма, у якой вялікую ролю адыгрывае вобраз аўтара. У публіцыстыцы «аўтарскае я» журналіста — гэта характар яго стаўлення да рэчаіснасці (непасрэднае апісанне, адзнака, паведамленне і г. д.). У дачыненні да кожнага жанру «аўтарскае я» (вобраз аўтара) мае розную форму, характар. *Вельмі слаба «аўтарскае я» выяўлена ў нататцы.* Для яе стылю характэрна *накіраванасць на паведамленне*. Галоўнае — праўдзіва паведаміць сутнасць інфармацыі, лаканічна расказаць пра факт, падзею без каментарыяў і вывадаў [5]. У сваёй працы С. М. Гурэвіч звяртае ўвагу на тое, што «роля аўтара нататкі абмяжоўваецца паведамленнем інфармацыі і толькі часова пазначаецца яго подпісам» [3, с. 130].

У стылістычным плане нататка прынцыпова пазбаўлена прыкмет індывідуальнага стылю, суб'ектыўнасці падыходу і г. д.; гэта — сухі, абмежавана інфарматыўны аб'ектыўны выклад фактаў, пазбаўлены ацэначнасці. Як правіла, нататка пачынаецца непасрэдна з інфармацыйнай падставы, пасля чаго ідзе пашырэнне — канкрэтызацыя часу, месца, абставін падзеі і г. д.

Па словах Б. В. Стральцова, часта аўтарскія адносіны да факта заключаюцца ў эмацыянальным ладзе нататкі. Экспрэсіўная афарбоўка паведамлення яскрава перадае ацэнку, якую журналіст дае ўбачанаму і вылучанаму з іншых «кавалачкаў жыцця». Адсюль і экспрэсіўны тон газетнага паведамлення, прычым гэта *экспрэсіўнасць стрыманая, якая не мае нічога агульнага з напышлівай дэкларатыўнасцю*. Такая нататка не толькі прапануе чытачу факт для асэнсавання, але і ўздзейнічае на яго эмоцыі. Эмацыянальны лад нататкі залежыць ад характару факта, на якім спыніў сваю ўвагу аўтар. У адным выпадку факт выклікае захапленне, у другім — добры гумар, у трэцім — настройвае на лірычны лад і г. д. Адназначна з настроем у пэўным экспрэсіўным ключы даецца ацэнка факта, робіцца яго аналіз.

Такім чынам, абагульняючы вышэйпералічанае, прыходзім да высновы, што *апэратыўнасць і лаканізм* выкладу — не самамэта пры падрыхтоўцы нататкі. Галоўнае — паведаміць аб фактах, якія ўяўляюць цікавасць для чытача. У якасці асноўных характарыстык нататкі можна вылучыць: *блізкасць тэмы навіны* (калі «чужое» пазнаецца і ўспрымаецца як частка ўласнага жыцця); *праўдзівасць, своечасовасць (апэратыўнасць) здарэння або водгуку на яго; маштабнасць падзеі* (адчуванне, што гэта — «навіна для ўсіх»), *рэlevantнасць, гранічная сцісласць, канфліктнасць, «эмацыйны штуршок»* (паведамленне аб экстраардынарным, трагічным і інш.).

Спіс крыніц

1. Ворошилов, В. В. Журналистика / В. В. Ворошилов. — СПб. : Михайлов В. А., 2004. — 127 с.
2. Гринина-Зямскова, А. М. Сочинения в газетных жанрах. 5—9 классы / А. М. Гринина-Зямскова. — Волгоград : Учитель, 2006. — 119 с.
3. Гуревич, С. М. Гомер газеты / С. М. Гуревич. — М. : Аспект пресс, 2002. — 191 с.
4. Основы творческой деятельности журналиста : ч. 2 Хрестоматия / Г. С. Мельник [и др.]. — СПб. : Питер : Питер принт, 2004. — 271 с.
5. Солганик, Г. Я. Стилистика текста / Г. Я. Солганик. — 2-е изд. — М. : Флинта: Наука, 2000. — 252 с.
6. Стральцоў, Б. В. Метад і жанр / Б. В. Стральцоў. — Мн. : БДУ, 2002. — 116 с.
7. Тертычный, А. А. Жанры периодической печати / А. А. Тертычный. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Аспект пресс, 2002. — 319 с.
8. Цікоцкі, А. М. Стылістыка газетных жанраў : дапам. для вузаў / А. М. Цікоцкі. — Мн. : БДУ, 2003. — 24 с.

Материал поступил в редакцию 12.04.2011.

А. М. Гацко

Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт,
г. Баранавічы, Рэспубліка Беларусь

ІНТЭРАКЦЫЯ ЯК СРОДАК РАЗВІЦЦА МОЎНАЙ АСОБЫ

У сучаснай адукацыйнай прасторы, у адпаведнасці з арыентацыяй грамадства на гуманізацыю ўсіх сфер чалавечай жыццядзейнасці, вядзецца інтэнсіўны пошук новых шляхоў, якія адпавядаюць духу дэмакратызацыі, спосабам арганізацыі і рэарганізацыі міжасобасных адносін. У гэтым пошуку адно з першых месц займаюць праблемы ўзаемадзеяння ў працэсе суразмоўніцтва — своеасаблівай мэтанакіраванай лабараторыі па выпрацоўцы спецыяльных сродкаў маўленчага ўзаемадзеяння.

На першы план выходзіць функцыянальнасць, рацыянальнае выкарыстанне лінгвістычных ведаў для рэальнага суразмоўніцтва ў разнастайных сітуацыях. У гэтай сувязі ўзрастае патрэба ў спецыялістах, якія грунтоўна валодаюць роднай мовай як сродкам суразмоўніцтва і метадычнымі ўменнямі арганізацыі вучэбнага ўзаемадзеяння. Цэнтральным паняццем у камунікатыўна-арыентаваным навучанні мове з'яўляецца сацыяльнае ўзаемадзеянне (інтэракцыя) паміж выкладчыкам і студэнтамі ў межах аўдыторных заняткаў, якое разглядаецца як камунікатыўная падзея — дыскурс. Для паспяховай пабудовы гарманічнага дыялога студэнтам неабходна навучыцца аперыраваць ведамі аб сацыяльнай і індывідуальнай інтэракцыі, захоўваць нормы паводзін у суразмоўніцтве. Падрыхтоўка сучаснага спецыяліста ў галіне моўнай адукацыі мае на ўвазе здольнасць ажыццяўлення ім усіх відаў маўленчай дзейнасці. Адбор зместу для фарміравання асобы сучаснага настаўніка адрозніваецца шэрагам асаблівасцей: матэрыялы павінны быць аўтэнтчнымі і рэlevantнымі для студэнтаў, спрыяць павышэнню іх інтэлекту, а таксама несці элементы нацыянальнай культуры. Працуючы ў інтэрактыўнай

мадэлі, мы «даём студэнтам магчымасць выказаць уласны погляд на пэўную сітуацыю, выкарыстоўваючы разнастайныя формы камунікатыўнага ўзаемадзеяння, і тым самым садзейнічаць фарміраванню навываку эфектыўнай арганізацыі камунікатыўнага ўзаемадзеяння ў вучэбнай сітуацыі» [1, с. 6].

Інтэракцыя з'яўляецца ключом да моўнай адукацыі. У інтэракцыі важны не толькі абмен інфармацыяй, але і разуменне і ўмелае выкарыстанне дадзенай інфармацыі ў далейшай прафесійнай дзейнасці. Авалоданне асновамі вучэбнай камунікацыі дазволіць будучым спецыялістам эфектыўна ўзаемадзейнічаць з вучнямі, рэалізоўваць камфортнае псіхалагічнае суразмоўніцтва і разнастайныя стратэгіі і тактыкі, зарыентаваныя на дасягненне якаснага супрацоўніцтва.

Выкладчыку неабходна быць гнуткім, умець граматычна адабраць методыку, пэўны прыём у залежнасці ад вучэбнай сітуацыі. Рэальная інтэракцыя патрабуе ад выкладчыка збоку назіраць за тым, што адбываецца, застаючыся талерантным да памылак. Паколькі інтэракцыя — гэта працэс, у якім задзейнічаны эмоцыі і тэмперамент, выкладчыку неабходна ствараць адносіны ўзаемапавагі, даверу, упэўненасці.

Нягледзячы на развіццё сродкаў тэлекамунікацыі і камп'ютэрных тэхналогій, выкладчык працягвае заставацца цэнтральнай фігурай адукацыйнага працэсу. Важным крытэрыем прафесіяналізму выкладчыка роднай мовы з'яўляецца яго камунікатыўная кампетэнтнасць, якая ўключае ў сябе камунікатыўныя якасці і камунікатыўныя ўменні, што і неабходна ўдасканалваць і развіваць у студэнтаў у працэсе ўніверсітэцкай інтэракцыі.

Такім чынам, пры выкладанні роднай мовы неабходна ўлічваць дасягненні сучаснай лінгвістычнай навукі і ажыццяўляць непасрэдную жывую сувязь з настаўнікамі-прафесіяналамі, аказваць дапамогу студэнтам у авалоданні прафесійным майстэрствам праз выбар моўных узораў, што будзе спрыяць арганізацыі камунікацыі.

Спіс крыніц

1. Клоев, Е. В. Речевая коммуникация : учеб. пособие для университетов и институтов / Е. В. Клоев. — М. : Рипол Классик, 2002. — 320 с.
2. Леонтьев, А. А. Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев. — М. : Просвещение, 1969. — 212 с.

Материал поступил в редакцию 12.04.2011.

В. І. Рагаўцоў

Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова,
г. Магілёў, Рэспубліка Беларусь

ВЕРБАЛЬНЫЯ СРОДКІ СТВАРЭННЯ КАМІЧНАГА ЭФФЕКТУ Ў ТЭКСЦЕ БАТЛЕЙКАВАГА ПРАДСТАЎЛЕННЯ НА ВІЦЕБШЧЫНЕ

Уводзіны. Актуальнасць артыкула тлумачыцца адсутнасцю спецыяльнага даследавання вербальных сродкаў стварэння камічнага эфекту ў даўняй беларускай драматургіі, у прыватнасці ў батлейкавых прадстаўленнях. Навуковая навізна заключаецца ў тым, што ўпершыню ў беларускім мовазнаўстве комплексна вывучаюцца сродкі маўленчага выражэння камічнага ў тэксце батлейкавага прадстаўлення на Віцебшчыне. Асноўная мэта артыкула — найбольш поўна ахаарактарызаваць вербальныя сродкі стварэння камічнай экспрэсіі. Для дасягнення мэты пастаўлены наступныя задачы: а) выявіць і сістэмна апісаць вербальныя сродкі стварэння камічнага эфекту; б) вызначыць інтэнсіфікатары камічнай экспрэсіі.

Метадалогія і метады даследавання. Метадалагічнай асновай даследавання з'яўляюцца класічныя працы па тэорыі камічнага, у якіх выкладзены найважнейшыя палажэнні аб яго сутнасці і заканамернасцях функцыянавання як эстэтычнай катэгорыі. Аўтар прытрымліваецца прынцыпу сістэмнасці, які прадугледжвае даследаванне той або іншай з'явы як часткі цэлага, звязанай сувязямі і адносінамі з іншымі часткамі. Для дасягнення мэты і вырашэння пастаўленых задач выкарыстоўваецца апісальны метады.

Вынікі даследавання. Тэкст батлейкавага прадстаўлення на Віцебшчыне складаецца з дзвюх частак: «сур'ёзнай» (п'есы «Цар Ірад»), у якой апавядаецца пра нараджэнне і смерць Хрыста, пакаранне забойцы (асноўны сюжэт), і камедыйнай – інтэрмедыйных сцэн (звычайна камедыйнага зместу, з жартаўлівымі дыялогамі ці маналогамі, песнямі, танцамі), якія выконваліся ўслед за асноўным сюжэтам: «Мужык і доктар», «Доктар і паненка» і інш.

Мова ўсіх дзейных асоб «амаль поўнасцю пазбаўлена царкоўнаславянیزмаў, і таму яны ўспрымаліся гледачом не як біблейскія персанажы, а як прадстаўнікі тых або іншых слаёў грамадства» [1, с. 20].

Паказы п'есы «Цар Ірад» на Беларусі зафіксаваны з XIX ст. [2, с. 19] у Гродзенскай вобласці: г. п. Дзятлава (1895 г.), в. Васілішкі Шчучынскага раёна (1901 г.), Навагрудак (1909 г.), в. Воўпа Ваўкавыскага раёна (1911 г.); у 1920–1930-я гг. XX ст. у Заходняй Беларусі: вёскі Казлы і Гусакі Нясвіжскага раёна, Азярніца Слонімскага раёна, Верхні Церабяжоў Столінскага раёна (напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны і ў першыя пасляваенныя гады, а таксама на Маладзечаншчыне).

Камізм дасягаецца ўжываннем у творы наступных найважнейшых вербальных сродкаў.